

Бабіна Світлана Іванівна, кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри філософії, Національний технічний
університет України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», Україна
e-mail: babina.svet@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-7825-3628

ТРАНСФОРМАЦІЇ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ: ЕТИКО-АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті досліджуються трансформації людини в сучасному культурному просторі в етико-аксіологічному аспекті. Акцент зроблено на осмисленні трансформацій «зовнішнього», які пов'язані із (само)конструюванням образу людини та тіла людини, крізь призму дихотомії штучне / природне. Зазначено, що поширені напрями «покращення людини» базуються на таких цінностях, як культ ідеального тіла, культ молодості, культ краси, надможливості людського тіла. Наголошено на проблемі меж допустимого втручання штучного в біологічну природу людини для збереження природної сутності людини.

Ключові слова: трансформації людини, природа людини, культура, штучність, тіло.

Постановка проблеми. Особливою властивістю людини є здатність створювати штучне середовище – світ культури. «Культуру» ми розуміємо в широкому сенсі як усе, що створила людина, й сам процес створення, як світ штучного. Процес розвитку культури – це не лише діяльність людини з перетворення світу природи у світ культури, це також людська життєдіяльність, яка сприяє перетворенням самої людини. У сучасному інформаційному суспільстві особливості науково-технічного розвитку зумовлюють можливості біомедичних та інформаційних технологій здійснювати вплив на людину. Це призводить до трансформації людини: її тілесності, психіки, генетики і природи людини в цілому.

Ми поділяємо думку дослідника М. І. Губанова, що «організуючим принципом життя людини» в сучасному культурному просторі є «принцип трансформації» [1, с. 61]. Автор пише, що «однією з популярних іграшок дітей кінця ХХ ст. став трансформер» [1, с. 61]. Образ «трансформера» є поширеним

також у сучасній мультиплікації та кінематографі. Відкритість людини в сучасному культурному просторі до перетворень дає підстави дослідникам осмислювати й саму людину як «своєрідного трансформера» [1, с. 61]. Це зумовлює актуальність дослідження трансформацій, яких зазнає людина в сучасному інформаційному суспільстві.

«Людина в різні віки не хотіла задовольнятися наявним буттям, у тому числі – власною тілесністю та духовною даністю. Тіло вона вкривала одягом, прикрасами, розфарбуванням, а дух удосконалювала аскезою, подвигом, молитвою та медитацією» [2, с. 40]. Людина – це єдність матеріального та духовного, «зовнішнього» (тіло) та «внутрішнього» (дух, душа). Процеси трансформації людини можуть стосуватися обох цих складових людини. Наприклад, трансформації «внутрішнього» в людині проявляються в таких перетвореннях, як моральне вдосконалення, душевне «оздоровлення», «просвітлення» розуму тощо. У даній статті предметом дослідження є перетворення людини в аспекті змін «зовнішнього» у зв'язку з тим, що в сучасному культурному просторі саме ці напрями трансформації людини набувають великого поширення й розвитку та потребують осмислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Темі трансформації людини присвячені дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Серед робіт вітчизняних авторів слід зазначити наступні. Стаття О. Я. Мухи презентує трансформацію парадигм людської тілесності ХХ та ХХІ ст. на прикладі концепцій М. Фуко і Ж. Бодрійяра [3]. У роботі Д. О. Підвального досліджуються особливості техногенної модифікації людини в умовах НБКС-конвергенції [4]. У статтях В. В. Богаченко розглядаються питання людської тілесності в аспекті кіберкультури і гуманістичних цінностей [5; 6]. У роботі С. Д. Місержи розробляється тема гібридизації людини та техніки як трансформація межі тілесності в контексті біомедичної етики [7]. У дослідженні Н. О. Терлецької обговорюється проблема трансформації людини в історії людства та проблема втрати смислбуттєвих екзистенціалів і сакральних цінностей [8].

У роботах зарубіжних авторів розглядаються питання співвідношення природного та штучного в людському існуванні [2]; досліджується тіло людини як територія зіткнення природи і культури [9]; обговорюються техніки трансформації людського тіла як способу соціалізації тілесності [10]; розглядається соціально-філософський аспект феномену покращення людського тіла за допомогою арт-технологій [11]. Питання відкритості людини до змін, до бодімомодифікацій обґрунтовується в контексті філософії трансгуманізму в роботах М. Мора [12; 13]. Теоретичному осмисленню майбутнього людської природи присвячена робота Ю. Габермаса [14]. Постлюдське майбутнє в контексті наслідків біотехнологічної революції досліджується

ся в роботі Ф. Фукуями [15]. Прогнозування майбутнього людства розглядається в дослідженні Е. Тоффлера [16].

Формулювання цілей. Незважаючи на існуючі публікації за темою трансформації людини, подальшого дослідження потребують сучасні напрями трансформації людини. Розвиток практик біотехнологічного перетворення людини несе загрозу її природності та в цілому природі людини. Це актуалізує необхідність осмислення етико-аксіологічного аспекту питання. **Метою статті** є дослідження напрямів трансформації, якої зазнає людина в сучасному культурному просторі в етико-аксіологічному аспекті. Термін «трансформація» ми розуміємо в значенні перетворення. Відштовхуючись від розуміння «культури» як того, що протистоїть природі, під поняттям «культурний простір» у статті мається на увазі простір, основною характеристикою якого є створеність людиною, штучність.

Виклад основного матеріалу. Питання трансформації людини в культурному просторі пов'язано з питанням взаємозв'язку культури та природи. «Нульовий ступінь культури» починається з моменту пристосування людини до природи шляхом створення штучного середовища. А сам розвиток культури стає процесом зростаючого накопичення штучного. У цьому сенсі культура – це штучно створене людиною середовище, яке стало «другою природою» (Демокрит). Ми поділяємо думку, що «поза природою ніяка культура як “друга природа” неможлива, культура перетворює те, що дано природою» [9, с. 4]. У сучасному інформаційному суспільстві відбувається дуже швидке розростання штучного середовища. Темпи розростання та впливу штучного середовища на природу та людину з часом тільки збільшуються. Можна констатувати, що в ході історичного розвитку вплив штучного на людину, завдяки практикам перетворень «зовнішнього» в людині, проявляється в поступовому розшатуванні уявлення про людину як природну істоту.

Штучне може бути досягнуте тільки як безпосереднє вираження способу людського існування. Культура з давніх часів завдяки табу, нормам релігії, моралі, етикету й права «стримувала» людську природу. Культура привнесла штучність у поведінку людини, вона навчила людину усвідомленої стриманості власних проявів за допомогою різноманітних культурних норм (релігійних, моральних, правових). Культура привнесла в життя людини заборони, усвідомлення яких здатно стримувати інстинктивну поведінку. У процесі соціалізації людини культура як система заборон у формі «над-Я» стає частиною людської психіки, у якій потім відбувається постійний конфлікт між заборонами і бажаннями, що, на думку З. Фрейда, має негативні наслідки для людської психіки [17]. Наприклад, етикет як набір певних правил поведінки вимагає стримування негативних емоцій для гармонізації відносин між людьми. Людина в процесі соціалізації набуває навичок культурної поведінки (як

треба поводитися), учитися приховувати почуття, «грати», і це є надбанням культури як прояву пристосування до світу. Використання в комунікації штучної посмішки є проявом «штучної відкритості», яка може й не вказувати на те, що людина, яка демонструє цю посмішку, у цей момент відчуває радість або задоволення від спілкування [18].

Людина породжує культуру, а культура створює людину. У процесі соціалізації людина «наповнюється» штучним (знання, норми, правила і т. ін.), вона зазнає трансформації «внутрішнього». Поступово культурність як штучність стає природною для світу людини. Завдяки нормам, правилам, обмеженням, законам культура проявляє владу над тілом людини. Усвідомлення людиною культурних норм і заборон стримує її інстинктивну поведінку, що сприяє трансформації людини, а саме трансформації людського духу. У рамках психоаналітичного підходу культура як стримування, обмеження природної сутності в людині розглядається як позитивне явище для суспільства, оскільки так забезпечується загальна суспільна безпека: культура підтримує встановлений у суспільстві «порядок». Що ж стосується людської природи, то вплив культури на неї може мати й негативні наслідки: призводити до психічних розладів і до поступового нівелювання індивідуального в людині.

У сучасному інформаційному суспільстві культура продовжує «створювати» людину, «покрашуючи» в людині «зовнішнє» за допомогою різних технологій. Метою практик трансформації «зовнішнього» в людині в сучасному культурному просторі є наступні. По-перше, *(само)конструювання естетичного образу* [19, с. 17] – від існуючих практик прикрашання тіла людини (естетизація образу людини) до естетизації її віртуального образу. По-друге, *фізичне вдосконалення тіла людини* (від різноманітних фізичних практик до практик конструювання тіла шляхом механічного втручання). По-третє, *боротьба з природними віковими змінами людського тіла за допомогою медичних технологій*, завдяки яким людина якомога довше може виглядати молодою. По-четверте, *лікування та врятування життя людини* (імплантування, протезування, трансплантування і т. д.). По-п'яте, *технологічне розширення можливостей людського тіла* (чипізація, кіборгізація тощо). Якщо в попередні періоди розвитку культури розширення можливостей людського тіла досягалося завдяки розвитку фізичних можливостей самого тіла шляхом різноманітних практик фізичної культури, то в сучасному інформаційному суспільстві для розширення можливостей тіла почали використовуватися технології втручання штучного в природу людини. Стосовно технологічного розширення можливостей людського тіла слід зазначити, що Е. Тоффлер, який прогнозував наслідки розвитку техногенної культури та її вплив на людину за допомогою технічних приладів, писав: «Ми скоро будемо використовувати вживлення не просто для збереження

життя, а й для того, щоб наповнити його новими почуттями, станами, настроями, на які сьогодні ми не здатні» [16, с. 231]. Далі Е. Тоффлер розмірковував про наслідки впливу на людину техногенної культури: «Що станеться з нашою свідомістю, коли зміняться наші тіла? <...> Як тільки пропорції механічних компонент зростуть, що трапиться з її свідомістю та її внутрішнім досвідом?» [16, с. 231].

Етико-аксіологічне обґрунтування доцільності втручання в людську природу та можливості її зміни відрізняється відповідно до цінностей гуманістичного та трансгуманістичного підходів. Так, гуманізм розглядає людину як духовно-душевно-тілесну єдність і найвищу цінність. У рамках цього підходу відстоюються цінність людського життя, повага до його природних закономірностей, особливостей, тривалості тощо. Незмінність у своїй основі природи людини розуміється як «добро», а втручання – як «зло». Відповідно до цінностей гуманізму розглядається право людської природи бути незмінною у своїй основі та заперечується можливість втручання в неї.

Для трансгуманізму найвищою цінністю є «постлюдина», людина нового типу, яка є відкритою до змін, у тому числі бодіמודифікацій, що культивуються розвитком біотехнологій. Представник трансгуманістичного підходу М. Мор у контексті трансформації людини використовує термін «морфологічна свобода», під якою розуміється «здатність змінювати форму тіла за бажанням за допомогою таких технологій, як хірургія, генна інженерія, нанотехнології» тощо [12, р. 17]. В іншій роботі М. Мор, уточнюючи основні положення філософії трансгуманізму, порівнює та розмежує гуманізм і трансгуманізм: «Гуманізм спирається виключно на освітнє та культурне вдосконалення для поліпшення людської натури, тоді як трансгуманісти хочуть застосовувати технології для подолання обмежень, що накладаються нашою біологічною та генетичною спадщиною» [13, р. 4]. Отже, цінності трансгуманізму (свобода у «покращеннях» людини, надможливості людського тіла, «кібернетичне безсмертя» і т. д.) виправдовують втручання в людську природу, її технологічне перетворення й обґрунтовують їх як «добро».

Ми поділяємо думку Д. О. Підвального, що «високі технології несуть як позитивні, так і негативні наслідки: сприяють руйнуванню екзистенціальних підстав людини, що виявляється в порушенні цілісності її внутрішнього світу і ціннісних орієнтацій» [4, с. 33]. У парадигмі інформаційного суспільства при розгляді людини на перший план виходить її «зовнішнє» – тіло, відбувається заміна таких традиційних цінностей, як краса, молодість, на культ штучної краси, культ штучної молодості, набуває поширення культ ідеального тіла, яке завдяки сучасним практикам трансформації людина може сконструювати. Візуальні образи ідеального тіла тиражуються засобами масової інформації, культивуючи бажання людини їм відповідати.

Досягненню цілей перетворення «зовнішнього» в людині допомагають різноманітні практики. Дослідник Н. О. Бугуєва виділяє три напрями «трансформації тіла як носія певної інформації»: по-перше, «використання експресивних виразних можливостей тіла й обличчя (міміки, пластики)»; по-друге, «механічна зміна параметрів тіла й органів, деформація тіла»; по-третє, «прикрашання тіла» [10, с. 62]. Прокоментуємо їх. Стосовно «використання експресивних виразних можливостей тіла й обличчя», то ця практика пов'язана з ігровим моментом у комунікації (гра міміки, гра тіла). Гра є проявом штучного в поведінці. Використання виразних можливостей тіла й обличчя сприяє трансформації образу людини в просторі гри [18; 20].

Другий напрям трансформації тіла людини має давню традицію. Він пов'язаний із фізичними перетвореннями тіла людини, його практикування відоме в різних культурах як шрамування, пірсингування, стягування тощо. У добу інформаційного суспільства набули поширення такі практики трансформації тіла: дієти, бодібілдинг, пластична хірургія, операції зі зміни статі, протезування, імплантації, чипізації, кіборгізації тощо.

Третій напрям трансформації тіла пов'язаний із практиками прикрашання тіла, його використання також відоме в різних культурах. Це татуювання, розписи на тілі, використання косметики (грим, макіяж), маніпуляції з волоссям (зачіски, фарбування, нарощування, перуки тощо), використання прикрас, використання одягу як знакової системи. На думку К. В. Баженової: «Прикрашання – це один із способів, до яких звертається людина, перетворюючи своє біологічне тіло в культурне» [9, с. 7]. Практики прикрашання тіла, які спрямовані на трансформацію «зовнішнього» в людині (її образу), були відомі з давніх часів. У використанні цих практик можна виділити обрядовий простір, театральний простір, простір кінематографа, а також простір повсякденності, у якому велике значення має феномен моди.

В усіх напрямках трансформації «зовнішнього» в людині в результаті перетворення тіла відбуваються трансформації біологічного тіла в «культурне тіло»: «Те, що біологічне тіло людини певним чином оформлюється, означається, включаючись у порядок культури, не підлягає сумніву» [10, с. 61]. Вплив культури як «другої природи» на людину має наслідком перетворення людини в частину цього штучного середовища: людське тіло поступово починає змінюватися в умовах інформаційного суспільства, яке супроводжується розвитком біологічних і медичних технологій, із природно-природного начала в штучну форму буття. Якщо спочатку штучність була переважно поверховим шаром «зовнішнього» в людині, то поступово вона стала все глибше проникати в її тіло, у природу людини.

Ю. Габермас наголошує, що «тривожним видається факт розмивання меж між природою, якою ми є, і органічною оболонкою, якою ми себе наділяємо»,

що «як тільки технізація долає кордони між “зовнішньою” і “внутрішньою” природою, то, виходячи з перспективи життєвого світу, зрозуміло, змінюється і наше ставлення до самих себе» [14, с. 33, 34]. На думку Ю. Габермаса, розвиток генних технологій актуалізує вирішення питань, які пов’язуються з проблемою «моралізації людської природи», «саморозуміння нами самих себе як видових істот», «з позиції етики виду» [14, с. 49–51].

Висновки. Таким чином, історія трансформації людини в культурному просторі – це історія взаємодії природи людини і створеного людиною штучного середовища. Існуючі напрями трансформації людини в сучасному культурному просторі відображають цю тенденцію. Відбувається процес поступової зміни людини як природної істоти до «постлюдини» – людини нового типу, відкритої до «покращень», перетворень і модифікацій природного тіла. Відомо, що людина є водночас і творцем, і носієм культури, та новонароджений поза культурою ніколи не стане людиною у повному сенсі цього слова. Саме культура завдяки соціалізації здатна зробити людину людиною. Водночас саме культура як штучне середовище завдяки застосуванню біомедичних технологій здатна змінити природу людини. Виникають питання. Чи є межа в цьому поступовому «зростанні» людської природи та штучного середовища? Чи є межа в процесі трансформації «зовнішнього» в людині шляхом проникнення в неї штучності? Яким може чи повинно бути співвідношення природного і штучного в людині? Це питання, на які людству потрібно шукати відповіді у зв’язку зі швидким розвитком біомедичних технологій. Сучасному інформаційному суспільству треба вирішувати проблему міри та меж допустимого втручання штучного в біологічну природу людини для збереження природної людської сутності. На нашу думку, культура як штучність, утручаючись у біологічну природу людини, порушуючи припустимий гармонійний баланс між штучним і природним, може поступово перетворити природну людину на штучну істоту. І це може стати завершальним етапом процесу трансформації людини в «постлюдину»: остаточного перетворення біологічного тіла людини в культурну форму та соціокультурний феномен. Межею на шляху перетворень і «покращень» природи людини може стати усвідомлення традиційних гуманістичних цінностей, які здатні спрямувати подальший процес трансформації людини в напрямі «блага» і «добра».

ЛІТЕРАТУРА

1. Губанов Н. И. Нищета философии постмодернизма. *Философия и общество*. 2007. № 1. С. 54–68.

2. Ерофеева К. Л. Еще раз о соотношении естественного и искусственного в человеческом существовании. *Вестник Тамбовского государственного университета. Гуманитарные науки*. 2002. Вып. 2 (26). С. 39–44. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/esche-raz-o-sootnoshenii-estestvennogo-i-iskusstvennogo-v-chelovecheskom-suschestvovanii> (дата звернення: 29.06.2021).
3. Муха О. Трансформація людської тілесності у XXI сторіччі: на шляху до «тіла майбутнього». *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. № 5. С. 60–68. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27348/06-Mukha.pdf?sequence=1> (дата звернення: 24.06.2021).
4. Підвальный Д. О. NBIC конвергенція – каталізатор техногенної модифікації людини. *Філософія науки: традиції та інновації*. 2018. № 1 (17). С. 30–40. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/5826/1/Pidvalnyi.pdf> (дата звернення: 22.06.2021).
5. Богаченко В. В. Феномен тілесності в аспекті кіберкультури. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 69. С. 31–35. DOI: <https://doi.org/10.30839/2072-7941.2017.102081>.
6. Богаченко В. В. Человеческая телесность – «этюд» гуманистических ценностей. *Перспективи : соціал.-політ. журн.* 2019. № 3. С. 4–11. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/9947/1/Bogachenko%202019.pdf> (дата звернення: 15.06.2021).
7. Місержи С. Д. Гібридизація людини та техніки як трансформація межі тілесності: в контексті біомедичної етики. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2019. № 2 (30). С. 154–159. DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.30.14454>.
8. Терлецька Н. Проблема трансформації людини в історії людства. *Вісник Львівського університету. Серія: філософсько-політологічні студії*. 2020. Вип. 28. С. 75–82. DOI: <https://doi.org/10.30970/2307-1664.2020.28.10>.
9. Баженова Е. В. Тело человека как территория столкновения природы и культуры. *Человек в мире культуры*. 2012. № 3. С. 3–8. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/telo-cheloveka-kak-territoriya-stolknoveniya-prirody-i-kultury> (дата звернення: 18.06.2021).
10. Бугуева Н. А. Техники трансформации человеческого тела как один из способов социализации телесности. *Вестник Челябинского государственного университета. Философия. Социология. Культурология*. 2011. № 18 (233), вып. 21. С. 60–64. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tehniki-transformatsii-chelovecheskogo-tela-kak-odin-iz-sposobov-sotsializatsii-telesnosti> (дата звернення: 22.08.2021).
11. Попова О. В. Тело как арт-объект: этические коннотации практик эстетического улучшения телесности. *Рабочие тетради по биоэтике*. Вып. 23 : Гуманитарный анализ биотехнологических проектов «улучшения» человека : сб. науч. ст. / под ред. Б. Г. Юдина. Москва, 2016. С. 39–53. URL: https://www.researchgate.net/publication/313593315_Rabocie_tetrad_i_po_bioetike_Vypusk_23_Gumanitarnyj_analiz_biotehnologiceskih_projektov_ulucsenia_celoveka_sb_nauc_st_pod_red_B_G_Udina_

- _M_Izd-vo_Moskovskogo_gumanitarnogo_universiteta_2016_-_164_s (дата звернення: 20.08.2021).
12. More M. Technological self-transformation: Expanding personal extropy. 1993. URL: http://fennetic.net/irc/extropy/ext10_1.pdf (дата звернення: 20.07.2021).
 13. More M. The Philosophy of Transhumanism. John Wiley & Sons. 2013. URL: https://media.johnwiley.com.au/product_data/excerpt/10/11183343/1118334310-109.pdf (дата звернення: 22.07.2021).
 14. Хабермас Ю. Будущее человеческой природы. Москва : Весь Мир, 2002. 144 с.
 15. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее: последствия биотехнологической революции / пер. с англ. М. Б. Левина. Москва : АСТ Люкс, 2004. 349 с.
 16. Тоффлер Э. Шок будущего : пер. с англ. Москва : АСТ, 2002. 557 с.
 17. Фрейд З. Недовольство культурой : пер. с нем. Харьков : Фолио, 2013. 220 с.
 18. Бабина С. И. Лицо и маска в коммуникации. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: «Філософія. Філософські перипетії»*. 2012. № 1012, вип. 46. С. 167–173. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/37626/1/Lico-i-mask-a-v-kommunikacii.pdf> (дата звернення: 25.06.2021).
 19. Бабіна С. І. Естетичне конструювання зовнішності як спосіб самоконструювання образу людини. *Філософія і художня культура у хронотопі технічного університету* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (12 груд. 2019 р., м. Київ). Київ, 2019. С. 15–18. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/35056> (дата звернення: 25.08.2021).
 20. Сероштан С. И. Лицо-маска как выражающая поверхность. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. Тематичний випуск : Філософія. 2006. № 29. С. 96–103.

REFERENCES

1. Gubanov, N. I. (2007). Nishcheta filosofii postmodernizma. *Filosofia i obshchestvo, 1*, 54–68 [in Russian].
2. Erofeeva, K. L. (2002). Eshche raz o sootnoshenii estestvennogo i iskusstvennogo v chelovecheskom sushchestvovanii. *Vestnik Tambovskogo gosudarstvennogo universiteta. Gumanitarnye nauki. Tambov, issue 2 (26)*, 39–44. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/esche-raz-o-sootnoshenii-estestvennogo-i-iskusstvennogo-v-chelovecheskom-sushchestvovanii> [in Russian].
3. Mukha, O. (2010). Transformatsiya lyuds'koyi tilesnosti u XXI storichchi: na shlyakhu do «tila maybutn'oho». *Sotsiohumanitarni problemy lyudyny. L'viv, 5*, 60–68. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27348/06-Mukha.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
4. Pidval'nyy D. O. (2018). NBIC konverhentsiya – katalizator tekhnohennoyi modyfikatsiyi lyudyny. *Filosofiya nauky: tradytsiyi ta innovatsiyi. Sumy, 1 (17)*, 30–40. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/5826/1/Pidvalnyi.pdf> [in Ukrainian].

5. Bohachenko, V. V. (2017). Fenomen tilesnosti v aspekti kiberkul'tury. *Humanitarnyi visnyk zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii. Zaporizhzhya, issue 69, 31–35*. DOI: <https://doi.org/10.30839/2072-7941.2017.102081> [in Ukrainian].
6. Bogachenko, V. V. (2019). Chelovecheskaia telesnost – «etiud» gumanisticheskikh tsennostei. *Sotsial'no-politychnyy zhurnal. Odesa, 3, 4–11*. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/9947/1/Bogachenko%202019.pdf> [in Ukrainian].
7. Miserzhy, S. D. (2019). Hibrydyzatsiia liudyny ta tekhniky yak transformatsiia mezhi tilesnosti: v konteksti biomedychnoi etyky. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Filozofia. Kulturolohiia. Kyiv, 2 (30), 154–159* DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.30.14454> [in Ukrainian].
8. Terlets'ka, N. (2020). Problema transformatsiy liudyny v istoriyi lyudstva. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriiya filozofsko-politolozhichni studii. L'viv, issue 28, 75–82*. DOI: <https://doi.org/10.30970/2307-1664.2020.28.10> [in Ukrainian].
9. Bazhenova, E. V. (2012). Telo cheloveka kak territorii stolknoveniia prirody i kultury. *Chelovek v mire kultury, 3, 3–8*. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/telo-cheloveka-kak-territoriya-stolknoveniya-prirody-i-kultury> [in Russian].
10. Bugueva, N. A. (2011). Tekhniki transformatsii chelovecheskogo tela kak odin iz sposobov sotsializatsii telesnosti. *Vestnik Cheliabinskogo gosudarstvennogo universiteta. Filozofia. Sotsiologiya. Kulturologiya. Cheliabinsk, 18 (233), issue 21, 60–64*. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tehniki-transformatsii-chelovecheskogo-tela-kak-odin-iz-sposobov-sotsializatsii-telesnosti> [in Russian].
11. Popova, O. V. (2016). Telo kak art-obiekt: eticheskie konnotatsii praktik esteticheskogo uluchsheniia telesnosti. *Rabochie tetradi po bioetike, issue 23 Gumanitarnyi analiz biotekhnologicheskikh proektov «uluchsheniia cheloveka»: sb. nauch. st. / pod red. B. G. Iudina, Moskva, 39–53*. URL: https://www.researchgate.net/publication/313593315_Rabochie_tetradi_po_bioetike_Vypusk_23_Gumanitarnyj_analiz_biotekhnologicheskikh_proektov_uluchsheniia_cheloveka_sb_nauch_st_pod_red_B_G_Iudina_-_M_Izd-vo_Moskovskogo_gumanitarnogo_universiteta_2016_-_164_s [in Russian].
12. More, M. (1993). Technological self-transformation: Expanding personal extropy. URL: http://fennetic.net/irc/extropy/ext10_1.pdf
13. More, M. (2013). The Philosophy of Transhumanism. John Wiley & Sons. URL: https://media.johnwiley.com.au/product_data/excerpt/10/11183343/1118334310-109.pdf
14. Khabermas, Iu. (2002). Budushchee chelovecheskoi prirody. Moskva: Ves Mir [in Russian].
15. Fukuiama, F. (2004). Nashe postchelovecheskoe budushchee: posledstviia biotekhnologicheskoi revoliutsii / Per. s angl. M. B. Levina. Moskva: AST Liuks [in Russian].
16. Toffler, E. (2002). Shok budushchego. Per. s angl. Moskva: Izdatelstvo AST [in Russian].
17. Freid, Z. (2013). Nedovolstvo kulturoi. Per. s nem. Kharkov: Folio [in Ukrainian].
18. Babina, S. I. (2012). Lytso y maska v kommunykatsyy. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu im. V. N. Karazina, seriiya: filozofiya. Filozofs'ki perypetiyy. Kharkiv, 1012, issue 46, 167–173*. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/37626/1/Lico-i-mask-a-v-kommunikacii.pdf> [in Ukrainian].

19. Babina, S. I. (2019). Estetychne konstruyuvannya zovnishnosti yak sposib samokonstruyuvannya obrazu lyudyny. *Filosofiya i khudozhnya kul'tura u khronotopi tekhnichnoho universytetu: materialy II Mizhnarodnoyi naukovy-praktychnoyi konferentsiyi (12 hrudnya 2019 r., Kyiv)*. – *Philosophy and artistic culture in the chronotope of the technical university: Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference*. Kyiv, 15–18. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/35056> [in Ukrainian].
20. Seroshtan, S. I. (2006). Litso-maski kak vyrazhaiushchaia poverkhnost. *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu «Kharkivs'kyi politekhnichnyy instytut»*. *Zbirnyk naukovykh prats'. Tematychnyy vypusk: Filosofiya*. Kharkiv, 29, 96–103 [in Ukrainian].

Бабина Светлана Ивановна, кандидат философских наук, старший преподаватель кафедры философии, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского», Украина

ТРАНСФОРМАЦИИ ЧЕЛОВЕКА В СОВРЕМЕННОМ КУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ: ЭТИКО-АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье исследуются трансформации человека в современном культурном пространстве в этико-аксиологическом аспекте. Акцент сделан на осмыслении трансформаций «внешнего», которые связаны с (само)конструированием образа человека и тела человека, сквозь призму дихотомии искусственное / естественное. Показано, что распространенные направления «улучшения человека» базируются на таких ценностях, как культ идеального тела, культ молодости, культ красоты, сверхвозможности человеческого тела. Отмечена проблема границ допустимого вмешательства в биологическую природу человека для сохранения природной сущности человека.

Ключевые слова: трансформации человека, природа человека, культура, искусственность, тело.

Babina Svitlana Ivanivna, PhD in Philosophy, Senior Lecturer of the Philosophy Department, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», Ukraine

HUMAN TRANSFORMATION IN THE MODERN CULTURAL SPACE: ETHICAL-AXIOLOGICAL ASPECT

The article examines the transformations of man in the modern cultural space in the ethical and axiological aspect. Emphasis is placed on understanding the transformations

of the «external», which are associated with (self) construction of the image of man and the human body, through the prism of artificial/natural dichotomy. It is noted that the common directions of «human improvement» are based on such values as the cult of the ideal body, the cult of youth, the cult of beauty, the superpowers of the human body. Emphasis is placed on the problem of the limits of permissible artificial interference in the biological nature of man to preserve the natural human essence.

Keywords: *human transformation, human nature, culture, artificiality, body.*

